

3r CONGRÉS DE LLEURE EDUCATIU **16 d'octubre de 2015**

Vicepresidenta, regidora, diputada, autoritats, director de Formació, senyores i senyors, molt bon dia.

Fa 22 anys del 1r Congrés d'Educació en el Lleure celebrat al Palau Macaya –moment en què ens vam proposar escriure *La història de les colònies a Catalunya*. Fa 8 anys del 2n, que vam compartir a la Casa del Mar de Barcelona.

El canvi del món del lleure educatiu en aquest temps és veritablement significatiu. D'un voluntariat hegemònic, fent colònies en unes rectories on el problema eren els degoters, hem passat a l'existència d'empreses mercantils amb el lleure com a objecte social, a debatre un conveni col·lectiu específic i que la construcció d'albergs a Barcelona la facin fons d'inversió i cadenes hoteleres, els vulgui regular la Conselleria de Turisme i ho anomenem turisme “low cost”.

D'unes colònies que eren l'única oportunitat per a molts infants de sortir del seu entorn uns dies durant l'estiu, com encara ho és encara per a alguns, hem passat a justificar el lleure educatiu com un element que fa possible la conciliació entre la vida personal i la laboral de les famílies.

Un bon amic, un xic nostàlgic, administrador d'una casa de colònies s'exclama que “des que el monitors, a l'hora lliure, en lloc de parlar del nen/a trapella ho fan dels complements al full de salaris, res no és igual”. De la cartolina penjada al forn, anunciant la inscripció a les colònies, als anuncis a la televisió d'una determinada oferta comercial hi ha un salt abismal. I avui conviuen tots dos models.

Superant l'anècdota, podem afirmar que, cada cop més, l'educació en el lleure s'ha estès en diferents formats, a molts àmbits de la vida infantil i juvenil: esport no competitiu, activitats de cultura popular, lleure en família, intervencions educatives en l'àmbit d'escola bressol... Per això el Congrés es refereix al lleure educatiu com un concepte més ampli que l'educació en el lleure.

En un marc no formal, ocupant un espai de temps lliure com poden ser les vacances, l'estona del migdia o l'acollida matinal a l'escola, els dissabtes a la tarda..., uns educadors, sovint més propers d'edat als infants que els mestres i els pares, proposen unes activitats distretes, creatives o deixen fer. I, mentrestant, mostren un model de persona, eduquen uns hàbits fonamentats en uns valors o virtuts, tot acompanyant el nen i la nena en el seu creixement físic, moral, de coneixement, socialitzador, afectiu i també espiritual.

Ara bé, el com, la diversitat d'activitats, l'enfocament que s'hi dona, la comunicació que se'n fa, han variat i s'han diversificat notablement, perdent fins i tot valor elements essencials, com la proximitat a la natura o l'excursionisme. De ben segur que el Congrés ho posarà de manifest i permetrà analitzar-ne les conseqüències, els beneficis i les àrees de millora, tot acceptant que l'evolució viscuda ha vingut per quedar-s'hi.

Constatat el canvi, voldríem que la contribució principal d'aquestes paraules fos el llançament d'uns reptes als quals entenc que caldrà donar resposta des de la reflexió, que si us sembla, hi pot aportar el treball d'aquests dies. Gossem plantejar un repte fonamental: la qualitat de les activitats, i un segon repte, també important però de menor entitat, que comprendria aspectes com la universalització de l'accés al lleure educatiu, el clima entre federacions d'esplai i escoltisme i la inflació legislativa.

Destaquem la qualitat en coherència amb el convenciment que tenim de la importància del lleure educatiu per als infants, adolescents i joves. També destaquem perquè pel fet de no ser habitualment avaluada, fa possible la degradació d'algunes activitats i, en tot cas, no es perceben les febleses, sovint fins que és massa tard. Si creiem en la seva importància, en reivindicuem la valoració social i el compromís de les famílies, institucions i altres actors socials, és que oferim una relació educativa excel·lent, d'alta qualitat.

Apuntem alguns elements que afavoreixen la qualitat dels nostres projectes.

1. La maduresa, la capacitat de lideratge i la qualificació professional (també referida als voluntaris) dels responsables de centres, de les colònies, de l'obra de teatre, dels menjadors i de tot tipus de projectes. Només si acceptem que cal una direcció qualificada i aquesta s'exerceix amb rigor i entusiasme les entitats mantindran unes activitats homogèniament educatives per als participants.
2. Un projecte educatiu rigorós, assumit pel conjunt de l'equip, coherent amb un model antropològic del qual es deriven uns valors, actituds i comportaments a trametre. Com afirmava Paulo Freire, molt considerat en altres èpoques, l'educació no és neutra. I és el conjunt de l'equip, ben format, el que ha de fer seu l'ideari des del qual s'intervé. I el compromís pastoral, si l'entitat s'ho planteja com a oportunitat excepcional de trametre una fe.
3. L'atractiu i el nivell de les activitats, capaces d'atraure en un entorn ric en estímuls. Innovadores, executades amb rigor, amb respecte, al nivell del control extern més exigent. Capaces de competir amb models de promoció privats i que es saben vendre. Responent a la informació que se n'ha donat. Comunicades, reflectint aquests punts forts d'interès per a les famílies i per a l'infant. Fetes des del bon gust, defugint la grolleria (activitat porca, batalles amb aliments, nits de por...).

Si es donen aquestes característiques seran ben valorades socialment, les famílies compromeses amb l'educació dels fills les consideraran d'interès alhora que faran possible la integració en condicions d'infants vulnerables. Integració gens fàcil i que veritablement només es pot considerar exitosa si l'activitat és normalitzadora per a tots els infants. Si cap dels tarannàs d'origen s'imposa sobre el conjunt, mentre el respecte és el clima del menjador, casal o equip esportiu. Si no som capaços de vetllar per la diversitat, tot i intervenir en un context no formal, correm el risc d'exclusió involuntària d'infants que no se sentin còmodes amb els companys. I darrere d'ells, el distanciament de les seves famílies i el risc de la baixa consideració de l'entorn.

Altres reptes significatius són:

1. La universalització de l'accés a l'educació en el lleure. Pel fet de no tractar-se d'una activitat "obligatòria" en el procés formatiu queda a la voluntat de les famílies la inscripció en un centre d'esplai, agrupament escolta o entitat social, cultural o esportiva. Com també és voluntari que els infants participin en uns pastorets, en un campament o equip d'hoquei. És més, en el moment actual es dona "de facto" una discriminació econòmica que adscriu els infants de les famílies amb recursos a les colònies de vacances, i en especial les que inclouen propostes complementàries, com l'anglès o activitats esportives, i els infants en situació de vulnerabilitat al casal social d'estiu.

És necessari fer veure a les famílies que és important l'esforç econòmic, si està al seu abast, perquè els fills/es tinguin l'experiència del lleure educatiu. I també convé que l'administració i la societat, que ja ho fan, facilitin encara més recursos per posar a l'abast de tothom aquestes activitats.

I no només les que promouen les entitats educatives en el lleure sinó l'espai educatiu que pot representar el menjador escolar, si està ben gestionat, així com la participació en les convivències o colònies escolars amb els companys de classe durant el curs. Cal pensar, a més, que per a alguns aquestes darreres activitats són la seva única experiència de lleure educatiu.

Aquestes activitats encara són més excepcionals per a infants de famílies vulnerables que valoren especialment l'experiència, el menjar, les relacions d'igualtat, la natura, inèdita per a molts, l'existència d'uns referents que els tracten amb respecte, suposant tot plegat un espai de creixement significatiu en les seves vides. La cohesió social passa també pel lleure educatiu.

2. Un segon repte seria la capacitat d'entesa entre les diferents federacions i entitats que promovem l'educació en el lleure. L'elevat grau d'ideologització, l'assimilació a postulats de formacions polítiques, les inquietuds personals d'alguns dirigents i el voler imposar un determinat model ha generat un clima del tot impropï.

Aquell respecte per l'altre i aquell actuar des de la llibertat de cadascú, que hauria d'inspirar l'acció educativa en el lleure, cal traspasar-ho amb urgència a les relacions entre entitats. Només des de la cooperació podem aconseguir presència pública independent de l'educació en el lleure, un major reconeixement des de l'administració i una veritable promoció de les entitats que reverteixi en els infants atesos.

3. Per últim, destacaríem la preocupació per una evolució de la voluntat reguladora, tant de l'administració com de diferents actors del món educatiu no formal, que no té aturador. La complexificació de normes, un cop assolits un mínims raonables que ja tenim, només encareix les activitats, complica el treball dels promotors d'aquestes i en especial ho fa de les entitats gestionades per voluntaris. Alerta a espantar monitors i caps, a les seves famílies, tot i que ingènuament només vulguem fer una aportació concreta per garantir qualitat al marc regulador.

Admetem socialment que el risc zero és impossible vinculat a l'activitat humana. Avaluem totes les conseqüències de cada acció reguladora contrapasant-la a l'aportació de la mateixa. Si ho fem honestament i amb rigor, encara que políticament no sigui fàcil d'explicar, de ben segur que ens abstindrem de promoure noves lleis, decrets i ordres.

Confiem i desitgem que aquest espai de treball de dos dies que entre tots serem capaços de crear serveixi per identificar més reptes, per matissar les consideracions fetes, per fixar criteris comuns des de procedències distintes, amb voluntat de fer avançar el lleure educatiu. Catalunya destaca a nivell europeu per la quantitat d'iniciatives diverses i especialment des del món social sense afany de lucre. Això fa possible una ciutadania de qualitat, amb una capacitat d'associar-se i promoure projectes i empreses de tot tipus, des d'una societat civil dinàmica.

Des de la presidència col·lectiva de l'acte volem agrair la presència de companys d'altres organitzacions membres de Didania amb els quals compartim missió i inquietuds. Gràcies per

l'esforç del viatge, benvinguts a Barcelona i al Congrés, i amb tota seguretat gràcies per les vostres aportacions i per l'intercanvi enriquidor de parers que suposen les vostres experiències en diferents mitjans de la geografia espanyola.

Que el treball que entre tots portarem a terme aquests dies faciliti la voluntat de la Fundació Pere Tarrés i de tantes persones que els infants visquin com a infants i creixin com a persones.

Moltes gràcies!

Josep Oriol Pujol i Humet
Director general
Fundació Pere Tarrés